

Dr. Zdenko Vinski: *Uz problematiku starog Irana i Kavkaza s osvrtom na podrijetlo Anta in Bijelih Hrvata*, Zagreb 1940.

V tej brošuri obravnava avtor celokupno področje problemov, ki so zvezani z paleoetnologijo Irana in Kavkaza, posredno pa tudi s problemi južnoslovanske paleoetnologije Hrvatov. Spis spriče ogromnosti predmeta in števila strani, na katerih je predmet obdelan (18 str.), ni drugega kot referat o znanstvenih teorijah, zaradi tega posebno, kritično stališče do njega ni možno. Ta problematika ni en sam problem, temveč množica problemov, katere rešujejo tako lingvistika, etnologija in orientalistika, kakor prehistorija in celo klasično starinoslovje. Zato bi bilo potrebno te posamezne probleme razlikovati, pa tudi po strokah obdelati njih današnje stanje oz. je tako ravnanje sploh edino znanstveno možno. Avtor tega dejstva očitvidno ni zmatral za važno ter se omejuje namesto tega na obilne citate. Številni izmed njih zbujejo vtis, da niso popolnoma nujni in zadevna literatura ne čisto primerna. Obdelava konkretnih, točno omejenih predmetnosti se tudi na podlagi tega spisa pokaže kot neobhodno potrebno dopolnilo doslej objavljenih razprav.

R. Ložar

Dr. Z. Vinski, *Zagonetna kultura Uzkrsnog otoka*. Zagreb 1943.

V zagrebškem Etnografskem muzeju hranijo 52 cm visoko plastiko, predstavljajočo stilizirano moško podobo z veliko glavo, kratkimi nogami in razgaljenimi rebri, takozvan skeletoiden idol. Ta kip, ki je vzpodbudil etnografa dr. Vinskega, da je spisal zgoraj imenovano brošuro, je iz lesa, ki ga sedaj ni več najti na otoku. Domačini izdelujejo take kipe pradedov sicer tudi še danes, toda iz drugačnega lesa in v obliki, ki umetniško daleč zaostaja za starimi. Skeletoidni idoli so imeli nekdanj važno vlogo pri obredih, iniciacijah itd. Zdi se, da kažejo antropološke značilnosti nekdanjega avtohtonskega prebivalstva. Njihov morbidni značaj je dal povod za razne hipoteze, ki se opirajo deloma na mite, ki pa kljub temu niso prepričevalne. Po teh razlagah o skeletoidnih kipih nas uvede avtor v celotno kulturo in zgodovino Velikonočnega otoka. Med drugim izvemo za zanimiv običaj, da je dobil tisti, ki se mu je posrečilo ob priliki spomladanske slavnosti polastiti se kot prvi jajca neke morske ptice (aquila fregata), naslov »človek-ptica«, postal je tabu in se je od tega trenutka posvetil slikanju človeka-ptice, t. j. ptičje glave s človeškim telesom in pa velikega boga Make-Make. Živel je pri tem ločeno od drugih v posebni koči. Največji čudež otoka so povprečno 10, toda tudi do 40, 50 ton teški kameniti kipi prednikov, ki so postavljeni na vznožju vulkana Rano-Raraku. Visoki so do dvajset metrov. Zagonetno je, kako so mogli primitivni ljudje, s primitivnim orodjem prenašati te težke kipe iz kamnoloma na njihovo sedanje mesto. Pozornost znanstvenikov je obrnila nase hieroglifska pisava, ki je bila v rabi na Velikonočnem otoku še v sredi preteklega stoletja. Pismeni znaki so bili urejeni tako, da je moral bralec začeti pri zadnji vrsti spodaj, potem pa obrniti leseno ploščo, na kateri so bili napisani hieroglifi, od leve na desno, ker je bila vsaka druga vrsta pisana narobe. Ta način pisanja se imenuje bustrophedon. Ker so bili člani vladajoče rodbine, ki so edini popolnoma razumeli vsebino teh plošč, izumrli, se je izgubil tudi ključ za čitanje teh hieroglifov. Pisava je zelo stara in njeni znaki pripadajo po mnenju avtorja najstarejšim oblikam hieroglifskih ideografskih znakov vsega sveta.

Zanimiva brošura, ki nas na stisnjemem prostoru 17 strani na kratko informira o vseh posebnostih tajinstvenega otoka, je opremljena s številnimi slikami in z bogato bibliografijo, ki priča o izrednem zanimanju učenega sveta za probleme navedenega otoka. Misel, obravnavati važne probleme etnologije v kratkih, informativnih brošurah, se mi zdi zelo posrečena in pripravna, vzbujati zanimanje širših plasti za to pri nas razmeroma še malo znano panogo znanosti.

M. Honerlein

